ještě přednášela na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích a externě i na Univerzitě Palackého v Olomouci.

Bibliografie Evy Davidové je poměrně rozsáhlá, čítá přes osmdesát položek. Jejím jádrem jsou etnografické texty (s přesahy do historie a religionistiky) a hudebně-folkloristické práce o romských písních. Věnovala se ale i některým sociologickým tématům – migraci Romů do Čech a jejich adaptaci na nové podmínky, osídlování pohraničí, urbanizaci a podobně. V závěru svého života věnovala pozornost také právní a zdravotní problematice, vztahující se k Romům. Shrnutím etnografických výzkumů Evy Davidové je monografie *Romano Drom* – Cesty Romů 1945–1990 (1995). K jejím nejdůležitějším pracím jistě patří i monografie *Folk music of the sedentary Gypsies of Czechoslovakia* (1991), jejímž spoluautorem byl etnograf a muzikant Jan Žižka. Průkopnickým počinem bylo vydání gramodesky (LP) *Romane Giľa* – antologie autentického cikánského písňového folklóru (1974). Při výběru nahrávek ze své sbírky a psaní bookletu k desce spolupracovala s hudebním folkloristou Jaromírem Gelnarem. Zvláštní kategorii díla Evy Davidové pak tvoří tři fotografické publikace, z nichž nejreprezentativnější je ta, která byla vydána v monografické řadě FotoTorst pod názvem *Eva Davidová* (2004).

Eva byla vždy tam, kde se v „romském světě“ něco dělo. Počínaje prvním Světovým romským kongresem *(World Romany Congress)*, který se konal v roce 1971 v Orpingtonu u Londýna a na němž se sešly významné romské osobnosti ze čtrnácti států, přes následující sjezdy Mezinárodní romské unie (*International Romani Union*), až po vědecké konference, hudební festivaly a nejrůznější kulturní akce. Po čtyři léta existence Svazu Cikánů-Romů, byla jeho aktivní spolupracovnicí a dopisovatelkou časopisu *Románo ľil*, vydávaného touto organizací. Byla rovněž členkou již zmíněné Mezinárodní romské unie a členkou mezinárodní vědecké společnosti *Gypsy Lore Society*. Po roce 1989 byla jednou z těch, kdo prosazovali vznik Muzea romské kultury, a po jeho založení v Brně v roce 1991, tuto instituci po krátkou dobu i řídila.

Nejplodnějším obdobím Evina života, pokud se jedná o fotodokumentaci a nahrávání romských písní, byly roky 1954 až 1962. V této době vznikl základní korpus fotografických snímků formátu 6x6, který tvoří přibližně 85 % ze zhruba tři a půl tisíce negativů dochovaných do dnešní doby, a základ kolekce asi 1500 romských písní, které Eva Davidová nahrála během padesátých až osmdesátých let minulého století. Tyto dvě sbírky patří patrně k tomu nejcennějšímu z jejího odkazu. A v jejich rámci pak fotografické snímky a hudební nahrávky z konce padesátých a počátku šedesátých let, které Eva Davidová pořídila u Olašských Romů a v nichž zachytila jejich přechod od kočovného k usedlému způsobu života – ty lze skutečně docenit jen těžko! Bohužel, z těchto materiálů se jí podařilo vydat jen malou část, většina zůstala nezpracována a někdy i nepopsána.

Eva Davidová byla bezesporu vynikající osobností české romistiky druhé poloviny minulého a počátku tohoto století. Byla nejen umělecky nadaná, což se projevilo v její fotografické tvorbě, ale také obrovsky zapálená pro poznávání a prezentaci romské kultury. Byla člověkem, který dokázal Romy přijmout bez výhrad a oni si jí za to vážili.

Mi del o Del lake loki phuv!

Zbyněk Andrš

Cena Muzea romské kultury 2018
David Tišer

Plzeňský rodák (nar. 1984) a všestranně činorodý člověk, který se už od svého útlého mládí snaží zlepšovat obraz Romů ve společnosti. David Tišer vystudoval Střední školu sociálně právní v Kolíně, která ho předurčila ke studiu romistiky na Filozofické fakultě Karlovy Univerzity (FF UK) v Praze. Mezi oblasti jeho zájmu patří zejména vzdělávání, umění a lidskoprávní oblast LGBT. Angažoval se také v politice. V roce 2017 kandidoval za Stranu zelených.

David Tišer více než deset let přednáší o Romech a jejich kultuře studentům, učitelům či sociálním pracovníkům nejčastěji na téma sociokulturních specifik Romů a boření předsudků či stereotypů, intenzivně se angažuje ve snaze o zlepšování vzájemného soužití. Velmi dobře ovládá i svůj mateřský jazyk – romštinu, jehož uchování ve svých aktivitách vzdělávacích, ale i divadelních uměleckých prosazuje v praxi. Romský jazyk vyučoval i v rámci několikaletého projektu QUALIROM (*Quality Education in Romani for Europe*) na FF UK. V současnosti spolupracuje na projektu, který propojuje vědu a umění ve výuce.

Hojně také hostoval na různých uměleckých a politických projektech zaměřených na Romy, což vyústilo před šesti lety v založení neziskové organizace Ara Art. David Tišer je ředitel a umělecký šéf Ara Art, zároveň režisér a herec. Ara Art se soustředí na podporu umění Romů, ale šíří také povědomí o romské LGBT komunitě, kde nabízí i odbornou pomoc.

David Tišer jako první Rom u nás a pravděpodobně i první Rom vůbec se stal představitelem a statečným obhájcem práv LGBT minorit na veřejnosti. Bojuje proti stereotypům jak na straně

▲ *David Tišer. Foto MRK – Adam Holubovský*

▶ *David Tišer a Anna Šabatová při udílení Ceny MRK za 2018. Foto MRK – Adam Holubovský*

majority, tak uvnitř romských komunit, kde je odlišná sexuální orientace vnímána ještě výrazně konzervativněji a vyhroceněji než v majoritě. David je jako aktivní Rom a zároveň sám členem LGBT menšiny podroben dvojí a nutno říct někdy tíživé kritice z vlastních řad, která možná bolí nejvíc. V roce 2009 se objevil ve studentském dokumentu Rozálie Kohoutové *Roma Boys*, na němž sám spoluautorsky podílel.

Jako aktivista vystupoval také za likvidaci vepřína v Letech u Písku na místě bývalého protektorátního koncentračního tábora pro Romy a Sinty, vybavený romskou vlajkou byl zde osobně konfrontován s příslušníky hnutí skinheads, spal před Úřadem vlády v kontejneru, aby vyjádřil nesouhlas proti rozhodnutí Jiřího Čunka vystěhovat Romy ze Vsetína, angažoval se v dalších občansko-právních kauzách.

David Tišer je aktivní především jako režisér. Pod jeho vedením vznikly dvě divadelní hry. Podporuje a rozšiřuje koncept divadla utlačovaných, sám hrál v divadelním představení Můj soused, můj nepřítel, za tuto roli byl nominován na Cenu Alfréda Radoka v kategorii Talent roku 2011. Jednou z Davidových her, která se v současné době hraje na prknech českých divadel, je hra A zase jsme spali pindral. Premiéra inscenace byla součástí doprovodného programu *Roma Pride* / Pochod romské hrdosti Česká republika 2017. Atraktivní zpracování kombinuje činoherní a předmětné divadlo se *storytellingem*, prvky nového cirkusu, živou hudbou a zpěvem. Jde už o skutečně profesionální romskou inscenaci současného divadla. Divadelní soubor Ara Art byl s touto inscenací vybrán jako jediné romské divadlo z Evropy do Bruselu, kde se s velkým úspěchem představil v Evropském parlamentu.

Společně v Ara Art založili galerii *Phundrado Vudar*, ve které vystavují umělecká díla různých, většinou do té doby neznámých, romských autorů. S cílem založit tradici pořádají už pátým rokem oslavy Mezinárodního dne Romů. Kromě galakoncertu, na kterém vystupují romští i neromští interpreti často ve formě unikátních hudebních těles, je pravidelně vyhlašována cena na podporu romského jazyka. David také už několik let podporuje literární a výtvarnou soutěž pro romsky píšící děti, *Romano Suno*, a veřejně podporuje pozitivní obraz romského jazyka u Romů i v neromské společnosti.

David Tišer obdržel Cenu Muzea romské kultury za rok 2018 „za uměleckou tvorbu, organizaci kulturního života a schopnost vytvářet sounáležitost napříč generacemi, za vytrvalé a statečné úsilí ve věci zlepšování kvality soužití Romů a majority. Za boj se stereotypy jak na straně majority, tak uvnitř romských komunit a průkopnické aktivity v oblasti romské LGBT komunity. Za organizaci oslav Mezinárodního dne Romů v České republice.“

Rozsáhlý rozhovor s Davidem Tišerem si můžete přečíst v úvodu knihy Amendar. Pohled do světa romských osobností, kterou v roce 2018 vydalo Muzeum romské kultury.

Renata Berkyová

▲ *Pohled do expozice Mondes tsiganes, La fabrique des images, Une histoire photographique, 1860–1980, květen 2018. Foto MRK – Adam Holubovský*

Výstava *Mondes tsiganes, La fabrique des images, Une histoire photographique, 1860–1980*

Mondes tsiganes, La fabrique des images, Une histoire photographique, 1860–1980 byla fotografická výstava pařížského *Musée National d'Histoire de l'Immigration* (Národní muzeum historie imigrace), která se konala ve dnech 13. 3.–26. 8. 2018. Současně s výstavou vyšla stejnojmenná fotografická publikace.[1]

Kurátory výstavy byl Ilsen About, historik z *École des Hautes Études en Sciences Sociales* (EHES), Mathieu Pernot, absolvent fotografické školy *National School of Photography* v Arles, a Adéle Sutre, absolventka doktorského oboru geografie na EHESS.

Výstava prezentovala výběr velkého množství fotografií Romů z celého světa, převážně pak z Francie. Stěžejní myšlenkou projektu bylo představení toho, jakou roli sehrálo médium fotografie s ohledem na romské etnikum v historii fotografie, a to v letech 1860–1980.

V minulosti Romové vždy přitahovali umělce, reportéry, fotografy, kteří reprodukovali nespočet obrazů, na jejichž základě se snažili zachytit identitu tohoto „kočujícího národa". Místo toho však vznikaly ve velké míře snímky, které spíše pouze podporovaly předsudky, jež byly a stále jsou s romskou populací spojené. Fotografování Romů tedy nebylo nic výjimečného, ale zachytit rozmanitost romské kultury jako takové již nebylo samozřejmostí.

Ve Francii produkoval státní aparát velké množství fotografií s cílem evidovat a kontrolovat tuto skupinu obyvatelstva. Fotografie byla ve svém počátku využívána především jako záznamové médium, které sloužilo pro účely evidence a kontroly Romů. Už tato skutečnost reálně svědčí o bolestivém efektu perzekuce, která navíc zintenzivněla během světových válek.

Postupem času však začaly vznikat také fotografie, které autentičtěji reflektovaly život Romů jako takový. Vzdálenější zažitým klišé a stereotypům získávaly fotografie intimnější charakter. Fotografové postupně přicházeli s novými formami zobrazení. Výstava se snažila odhalit složitost a rozmanitost různých pohledů na fotografování Romů v historii fotografie a demonstrovat, jakým způsobem přispěl vizuální obraz k vytvoření určité představy o Romech a jak se tato představa vyvíjela v průběhu více než jednoho století.

Souběžně s výstavou *Mondes tsiganes* byla prezentována i výstava Mathieu Pernota, jednoho z kurátorů celého projektu, s názvem *Les Gorgan* – jedná se o příjmení romské rodiny z francouzského města Arles, kterou Pernot začal v 90. letech fotografovat a pokračoval v tom po dobu dvaceti let. Vytvořil tak velice citlivý časosběrný dokument, ve kterém je zachycen život rodiny v celé své šíři, přičemž byly použity i snímky z rodinných alb. V souvislosti s výstavou vyšla také fotografická publikace *Les Gorgan*, 1995–2015.[2]

Výstava Mondes tsiganes byla rozdělena do tří velkých sálů, které byly dále členěny na menší části. Obsahově tvořilo expozici 8 hlavních témat, která na sebe navazovala ví-

POZNÁMKY

[1] ABOUT, Ilsen, PERNOT, Mathieu, SUTRE, Adéle. *Mondes tsiganes: Une histoire photographique 1860–1980*. Paris: Musée National d'Histoire de l'Immigration, 2018.

[2] PERNOT, Mathieu. *Les Gorgan*. Paris: Éditions Xavier Barral, 2017.